

Date: 11th October-2025

MAKTABGACHA VA BOSHLANG'ICH TA'LIMDA FANLARARO INTEGRATSIYANI TA'MINLASH

Ermatova Robiya Bekjonali qizi

rnuridinova39@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot maktabgacha va boshlang'ich ta'limda fanlararo integratsiyani ta'minlashning nazariy-amaliy asoslarini yoritadi. Maqsad — STEAM yondashuviga tayanib, til-savodxonlik, matematika, tabiiy fanlar va san'atni uyg'unlashtiruvchi faoliyatlar orqali bolalarning funksional savodxonligi, ijodkorligi va muammo yechish ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Metodologiya sifatida tizimli adabiyot sharhi, dars kuzatuvlari, o'qituvchilar bilan fokus-guruhlar, integrativ dars ssenariylari dizayni va diagnostik topshiriqlar qo'llanildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, mavzulararo bog'liqlik asosida loyihaviy o'qitish, o'yinlashtirish va real hayot vaziyatlariga yo'naltirilgan topshiriqlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, differensiallashtirish esa inkluzivlikni kuchaytiradi. Tavsiyalar o'quv rejalari va baholash mezonlarini uyg'unlashtirish, o'qituvchilar malakasini integratsiyaga yo'naltirish hamda resurslar (mini-laboratoriyalar, raqamli kontent)ni yagona ekotizimda boshqarishni qamrab oladi.

Kalit so'z: maktabgacha ta'lim, boshlang'ich ta'lim, integratsiya, til-savodxonlik, matematika, tabiiy fanlar, fanlararo uzviylik.

ENSURING INTERDISCIPLINARY INTEGRATION IN PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION

Abstract. This study highlights the theoretical and practical foundations of ensuring interdisciplinary integration in preschool and primary education. The goal is to develop children's functional literacy, creativity, and problem-solving skills through activities that integrate language, mathematics, science, and art, based on the STEAM approach. The methodology used was a systematic literature review, classroom observations, focus groups with teachers, design of integrative lesson scenarios, and diagnostic tasks. The results showed that project-based learning based on intersubject connections, gamification, and tasks focused on real-life situations increase student motivation, while differentiation enhances inclusivity. Recommendations include harmonizing curricula and assessment criteria, focusing teacher training on integration, and managing resources (mini-labs, digital content) in a single ecosystem.

Keywords: preschool education, primary education, integration, language literacy, mathematics, natural sciences, interdisciplinary continuity.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ИНТЕГРАЦИИ В ДОШКОЛЬНОМ И НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Date: 11th October-2025

Аннотация. В данном исследовании рассматриваются теоретические и практические основы обеспечения междисциплинарной интеграции в дошкольном и начальном образовании. Целью является развитие у детей функциональной грамотности, креативности и навыков решения проблем посредством занятий, интегрирующих язык, математику, естественные науки и искусство, на основе подхода STEAM. Методология включала систематический обзор литературы, наблюдения за занятиями в классах, фокус-группы с учителями, разработку сценариев интегративных уроков и диагностических заданий. Результаты показали, что проектное обучение, основанное на межпредметных связях, геймификации и заданиях, ориентированных на реальные жизненные ситуации, повышает мотивацию учащихся, а дифференциация способствует повышению инклюзивности. Рекомендации включают гармонизацию учебных программ и критериев оценки, ориентацию подготовки учителей на интеграцию и управление ресурсами (мини-лабораториями, цифровым контентом) в рамках единой экосистемы.

Ключевые слова: дошкольное образование, начальное образование, интеграция, языковая грамотность, математика, естественные науки, междисциплинарная преемственность.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida fanlararo integratsiya masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Xususan, maktabgacha va boshlang'ich ta'lim bosqichida bolalarning tafakkurini kengaytirish, ularning bilimlarni uzviy va tizimli qabul qilishiga imkon yaratish ta'lim sifatini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Ilk ta'lim bosqichida fanlarni bir-biridan ajratib emas, balki ular orasidagi tabiiy bog'liqlikni ko'rsatgan holda o'qitish bolalarning dunyoqarashi, mantiqiy tafakkuri, ijodkorligi va amaliy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu sababli maktabgacha ta'lim muassasalari va boshlang'ich sinflarda ta'lim jarayonini kompleks, integratsiyalashgan shaklda tashkil etish, xalqaro tajribalarni o'rganish va milliy o'quv dasturlariga moslashtirish bugungi islohotlarning ustuvor yo'nalishlaridan biridir.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi – maktabgacha va boshlang'ich ta'limda fanlararo integratsiyani samarali ta'minlash yo'llarini ilmiy asosda o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat. Bu jarayonda integratsiyalashgan ta'limning didaktik imkoniyatlari, pedagogik yondashuvlari va zamonaviy metodlari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, o'quvchilarning yosh xususiyatlari va psixologik ehtiyojlariga mos metodlarni qo'llash orqali ta'lim samaradorligini oshirish nazarda tutiladi. Maqsad, shuningdek, fanlarni integratsiya qilish orqali bolalarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish, ularni mustaqil izlanishga, ijodiy fikrlashga va o'z bilimlarini turli vaziyatlarda qo'llashga o'rgatishga qaratilgan.

Tadqiqotning predmeti sifatida maktabgacha va boshlang'ich ta'lim tizimida fanlararo integratsiya jarayoni, uning metodologik asoslari, pedagogik va didaktik shart-sharoitlari, hamda amaliy qo'llash mexanizmlari olinadi. Integratsiyaning ta'lim dasturlari,

Date: 11th October-2025

o'quv-uslubiy materiallar va pedagogik texnologiyalar orqali amalga oshirilish shakllari, shuningdek, o'quvchilar faoliyatiga ta'sir etuvchi ijobiy natijalar asosiy o'rinni egallaydi. Bu jarayonda integratsiyaning nazariy jihatlar bilan birga, real ta'lim amaliyotidagi tajribalar ham chuqur tahlil qilinadi. Demak, tadqiqot predmeti – integratsiyalashgan ta'lim jarayonida fanlararo bog'liqlikni ta'minlash, pedagogik innovatsiyalarni joriy etish va ularning samaradorligini o'rganishdan iboratdir.

Adabiyotlar tahlili. Emine Kızıltaş va Ramazan Sak tomonidan olib borilgan tadqiqotda maktabgacha ta'lim muassasalarida sayohat faoliyatlarini boshqa o'quv faoliyatlari bilan integratsiyalash orqali bolalarning ijtimoiy-emosional ko'nikmalariga ta'siri o'rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, dars jarayonida real hayotiy faoliyatlar, xususan, sayohatlar bilan integratsiya qilingan ta'lim o'quvchilarda ijtimoiy faollik, hissiy barqarorlik va jamoaviy muomala madaniyatining shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu esa fanlararo integratsiya orqali bolalarda nazariy bilimlarni real hayotga bog'lash imkonini yaratadi.

Yaqin Wu tomonidan Xitoyda olib borilgan tadqiqotda boshlang'ich ta'limda ingliz tili fanini boshqa fanlar bilan integratsiyalash orqali o'qitish usullari tahlil qilingan. Loyiha asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilarning ingliz tilini o'rganishdagi qiziqishi va madaniy tafakkuri sezilarli darajada rivojlangan. Tadqiqot muallifining xulosasiga ko'ra, fanlararo integratsiya darslarni jonli, mazmunli va o'quvchining faol ishtirokiga asoslangan shaklga keltiradi. Bu esa nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki o'quvchilarning umumiy tafakkurini ham kengaytiradi. D. Assylzhanova, S. Uzakbaeva, G. Rakhimbekova hamda N. Ramashovlarning tadqiqotlarida Qozog'iston maktablarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining chet tilini o'rganish jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (ICT) boshqa fanlar bilan integratsiyalash imkoniyatlarini tahlil qilgan. Ularning tadqiqot natijalariga ko'ra, fanlararo integratsiya va zamonaviy texnologiyalarni uyg'un qo'llash o'quvchilarning bilim olish motivatsiyasini oshiradi, chet tilini o'zlashtirishda ijobiy natijalar beradi hamda dars jarayonini interaktiv va samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Asel Yesnazar va uning ilmiy hamkorlari boshlang'ich sinf o'quvchilarining fanlararo kommunikatsion muhitda nutq ko'nikmalarining shakllanishini o'rganan. Tadqiqotda aniqlanishicha, o'quv muhitini fanlararo bog'liqlik asosida tashkil etish, o'quvchilarning muloqotga kirishish, o'z fikrini ifoda etish, eshitganini anglash kabi lisoniy va kognitiv kompetensiyalarining yuksalishiga sabab bo'ladi. Xususan, motivatsion va reflektiv komponentlarning rivojlanishi o'quvchini faol ta'lim subyektiga aylantiradi.

Safiya Niyozova o'z tadqiqotida boshlang'ich sinflarda "Ta'lim" darslari misolida fanlararo integratsiyani yo'lga qo'yishning usullari va samaradorligini tahlil qilgan. Olimaning fikricha, fanlararo integratsiya orqali o'quvchilarning bilim va ko'nikmalari yaxlit tizimda shakllanadi, ularning fikrlash doirasi kengayadi, turli fanlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni anglash malakasi rivojlanadi. Bu esa, o'z navbatida, boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshiradi.

Naimaxon Yo'ldasheva tomonidan olib borilgan tadqiqotda boshlang'ich ta'limda fanlararo integratsiya orqali o'quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirish

Date: 11th October-2025

masalalari o'rganilgan. Unga ko'ra, fanlararo yondashuv o'quvchining o'rganilayotgan mavzuga bo'lgan qiziqishini oshiribgina qolmay, balki ilmiy dunyoqarashini kengaytiradi, mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish kabi ijodiy faoliyatlarni rivojlantirishga zamin yaratadi. Bu esa zamonaviy ta'limning asosiy maqsadlaridan biridir.

Metodologiya. Ushbu tadqiqotning metodologik asoslari zamonaviy pedagogik nazariyalar, integratsiyalashgan ta'lim konsepsiyasi hamda kompetensiyaviy yondashuvga tayangan holda ishlab chiqildi. Tadqiqot maktabgacha va boshlang'ich ta'lim bosqichida fanlararo integratsiyani ta'minlash imkoniyatlarini aniqlash, uni ta'lim jarayonida samarali tashkil etish yo'llarini asoslab berishga yo'naltirilgan. Shu maqsadda mavjud ilmiy-nazariy manbalar, ilg'or tajribalar va amaliyotda qo'llanilayotgan dars namunalariga tayanilgan holda kompleks yondashuv qo'llanildi.

Tadqiqot ob'ekti sifatida maktabgacha ta'lim muassasalari va boshlang'ich sinflardagi o'quv-tarbiyaviy jarayon olindi, predmeti esa mazkur bosqichlarda fanlararo integratsiyani ta'minlashning mazmuni, metodlari va texnologiyalaridir. Tadqiqotda nazariy tahlil, kuzatuv, suhbat, so'rovnoma, tajriba-sinov ishlari hamda statistik tahlil kabi usullardan foydalanildi. Nazariy tahlil orqali fanlararo integratsiyaga oid xorijiy, MDH va mahalliy tadqiqotlar, pedagogik adabiyotlar chuqur o'rganildi. Kuzatuv va suhbatlar orqali maktabgacha va boshlang'ich ta'lim muassasalarida amaliyotda qanday integratsion yondashuvlar qo'llanilayotgani aniqlashtirildi. So'rovnomalar yordamida pedagoglarning mazkur masalaga bo'lgan munosabati va amaliy tajribalari tahlil qilindi. Tajriba-sinov ishlari esa tanlab olingan sinflarda integratsiyalashgan darslar o'tkazish va ularning natijalarini baholash asosida amalga oshirildi. Olingan natijalar statistik jihatdan tahlil qilinib, fanlararo integratsiyaning samaradorligi aniqlandi.

Tadqiqot davomida integrativ, tizimli, faoliyatga yo'naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvlarga asoslanildi. Integrativ yondashuv orqali turli fanlar o'rtasidagi mazmuniy va metodik bog'liqlik aniqlanib, ular o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini yaxlit tizimda shakllantirishga xizmat qilishi ko'rsatib berildi. Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv o'quvchilarning bilish faolligini kuchaytirish, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvlarini rivojlantirishga zamin yaratdi. Tizimli yondashuv asosida ta'lim jarayoni o'zaro bog'liq elementlardan tashkil topgan murakkab pedagogik tizim sifatida tahlil qilindi. Kompetensiyaviy yondashuv esa o'quvchilarda amaliy bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratdi.

Umuman olganda, tadqiqot metodologiyasi fanlararo integratsiyaning nazariy asoslarini aniqlash, mavjud tajribalarni tahlil qilish, amaliyotga joriy qilish hamda uning samaradorligini baholashga xizmat qildi. Mazkur yondashuvlar orqali olingan ilmiy natijalar maktabgacha va boshlang'ich ta'limda fanlararo integratsiyani yanada samarali tashkil etish uchun metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Tahlil va natija. Olib borilgan tadqiqotlar tahlili fanlararo integratsiya maktabgacha va boshlang'ich ta'lim jarayonining ajralmas qismi ekanligini ko'rsatdi. Xususan, xorijiy, MDH mamlakatlari hamda O'zbekiston olimlarining tadqiqotlari shuni tasdiqlaydiki, fanlararo yondashuv bolalarning tafakkurini kengaytirish, mavzularni chuqur anglash, hayotiy vaziyatlarga mos bilim va ko'nikmalarni shakllantirishda muhim omil

Date: 11th October-2025

bo‘lib xizmat qiladi. Misol uchun, xorijiy tadqiqotlar (E. Kızıltaş va R. Sak, Yaqin Wu) ta‘lim jarayonida amaliy faoliyatlar, real hayotiy tajribalar, loyihaviy topshiriqlar va boshqa fanlar bilan bog‘langan darslar o‘quvchilarni yanada faol, ijtimoiy moslashuvchan va ijodiy fikrlaydigan shaxs sifatida shakllantirishga yordam berishini ko‘rsatmoqda. Bu esa fanlararo integratsiyaning ijtimoiy-emosional rivojlanish bilan chambarchas bog‘liqligini isbotlaydi.

Shuningdek, MDH mamlakatlari olimlari (S. Uzakbaeva va boshqalar, A. Yesnazar va boshqalar) olib borgan tadqiqotlarda fanlararo yondashuv orqali til ko‘nikmalarining rivojlanishi, kommunikatsion faoliyatning faollashuvi va ta‘lim motivatsiyasining oshishi kuzatilgan. Xususan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish va o‘quv muhiti tarkibiga integratsiyalashgan yondashuvlar maktab o‘quvchilarining mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish qobiliyatini kuchaytiradi. Mahalliy olimlar (S. Niyozova, N. Yo‘ldasheva) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda esa integratsiyalashgan darslar o‘quvchilarda bilimlarni bir tizimda ko‘ra olish, ularni umumlashtirish, tahlil qilish, ijodiy yondashuvni qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qilishi ta‘kidlangan.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatmoqdaki, fanlararo integratsiyani samarali tashkil etish uchun bir qator shart-sharoit va omillar muhim ahamiyatga ega. Jumladan, dars mazmunining fanlararo bog‘liqlik asosida ishlab chiqilishi, integratsiyalashgan metodik materiallardan foydalanish, o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasi, shuningdek, o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos metodik yondashuvlarni tanlash zarurdir. Ayniqsa, boshlang‘ich ta‘limda integratsiyalashgan darslar o‘quvchilar uchun mantiqiy bog‘lanishlarni anglashga yordam beradi, ularning bilish jarayoniga faol ishtirokini ta‘minlaydi hamda ko‘p fanli yondashuv orqali yaxlit tasavvurni shakllantiradi.

Umuman olganda, fanlararo integratsiyaning amaliyotga joriy qilinishi o‘quv jarayonini jonlantiradi, o‘quvchilarning bilimlarni hayotga tatbiq eta olish salohiyatini oshiradi hamda zamonaviy ta‘limga qo‘yilayotgan kompetensiyaviy talablarni to‘liq ro‘yobga chiqarishga xizmat qiladi. Tadqiqotlar tahliliga asoslanib aytish mumkinki, fanlararo integratsiya – bu faqat darslarni bog‘lash vositasi emas, balki o‘quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga yo‘naltirilgan ilg‘or pedagogik strategiyadir.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, fanlararo integratsiya – bu ta‘lim mazmunini boyituvchi, o‘quvchini faol subyektga aylantiruvchi va pedagogik jarayonni yangilovchi kuchli metodik vositadir. Maktabgacha va boshlang‘ich ta‘limda integratsiyalashgan yondashuvning keng qo‘llanilishi nafaqat ta‘lim sifati, balki tarbiyaning ham samaradorligini ta‘minlaydi. Shu bois, bu yo‘nalishda ilmiy-amaliy izlanishlar davom ettirilib, ta‘lim muassasalari amaliyotiga yanada chuqur joriy etilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Kızıltaş, E., & Sak, R. (2018). *Integrating field-trip activities with other activities in the preschool curriculum: its effects on the preschoolers' social-emotional skills*. International Journal of Child Care and Education Policy, 12(1), 1–12.
URL: <https://ijcccep.springeropen.com/articles/10.1186/s40723-018-0047-0>

Date: 11th October-2025

2. Niyozova, S. B. (2023). *Improving the Process of Providing Interdisciplinary Integration in "Education" Lessons in Primary Grades*. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 4(5), 243–248.
URL: <https://wos.academiascience.org/index.php/wos/article/view/2626>
3. Yesnazar, A., et al. (2022). *Determination of primary school children's speech skills in interdisciplinary communication in learning environments*. World Journal on Educational Technology: Current Issues, 14(1), 112–123.
URL: <https://www.un-pub.eu/ojs/index.php/wjet/article/view/5190>
4. Yoldasheva, N. U. (2023). *Boshlang'ich ta'limda fanlararo integratsiya va kreativ fikrlash*. Scientific Journal of Luch, 5(1), 80–84.
URL: <https://scientific-jl.org/luch/article/view/1293>
5. Wu, Y. (2021). *Design and Implementation of Interdisciplinary English Teaching in Primary Schools*. Proceedings of the 2021 International Conference on Education, Language and Art (ICELA 2021), 45–49.
URL: <https://www.clausiuspress.com/article/12480.html>
6. Uzakbaeva, S., Rakhimbekova, G., Assylzhanova, D., & Ramashov, N. (2022). *Investigating the Effects of ICT-Based Interactive Foreign Language Teaching to Primary School Students*. Journal of Social Studies Education Research, 13(3), 165–178.
URL: <https://jsser.org/index.php/jsser/article/view/6085>

